

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ЩОДО
ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОЇ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ
14-15 РОКІВ

Пангелова Наталія, Москаленко Дмитро
Університет Григорія Сковороди в Переяславі

DOI: 10.32540/2071-1476-2023-1-119

Annotation

Introduction and purpose of the study. The article presents the results of the study of scientists' experience regarding the peculiarities of the formation of individual physical culture in the process of physical education. **The purpose of the study** is to summarize the experience of forming the personal physical culture of schoolchildren based on the analysis of scientific literature for the formation of physical culture values and their further use in the process of self-improvement.

Material and methods. Research is conducted at Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav. The following methods were used during the study: analysis and generalization of data from scientific and methodological literature and documentary materials, method of systematic analysis.

The results of the study indicate that there are certain approaches to the interpretation of the concept of «personal physical culture». At the same time, it should be noted that in accordance with the modern challenges of education, fundamentally new concepts and theories are needed. The individual will be represented in the unity of his biological, mental and social development. Modern transformations in the field of education require the search for innovative approaches to the formation of personal physical culture of schoolchildren, which will take into account the requirements for the formation of key competencies of students and rely on certain conditions: motivational, methodical, organizational in order to build an individual trajectory of personality development.

Conclusions. Despite the fact that the issue of the formation of individual physical culture is actively researched by specialists, there is necessary to find innovative approaches to the formation of individual physical culture taking into account the modern requirements of the education system.

Key words: individual physical culture, modern approaches, teenagers, educational requirements.

Анотація

Вступ і мета дослідження. У статті представлено результати вивчення досвіду науковців щодо особливостей формування фізичної культури особистості в процесі фізичного виховання. **Мета дослідження** – на основі аналізу наукової літератури узагальнити досвід формування особистої фізичної культури школярів для формування цінностей фізичної культури та їх подальшого використання в процесі самовдосконалення.

Матеріал і методи. Дослідження проводяться в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі. У ході дослідження використано такі методи: аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури та документальних матеріалів, метод системного аналізу.

Результати дослідження свідчать, що існують певні підходи щодо трактування поняття «фізична культура особистості». При цьому, слід зазначити, що відповідно до сучасних викликів освіти, необхідні принципово нові концепції і теорії, в основі яких буде представлений індивід в єдності свого біологічного, психічного

і соціального розвитку. Сучасні перетворення в сфері освіти вимагають пошуку інноваційних підходів до формування особистісної фізичної культури школярів, які будуть враховувати вимоги щодо формування ключових компетентностей учнів і спиратися на певні умови: мотиваційні, методичні, організаційні з метою побудови індивідуальної траєкторії розвитку особистості.

Висновки. Незважаючи на те, що питання формування фізичної культури особистості активно досліджуються фахівцями, існує потреба пошуку інноваційних підходів до формування фізичної культури особистості з урахуванням сучасних вимог системи освіти.

Ключові слова: фізична культура особистості, сучасні підходи, підлітки, вимоги освіти.

Вступ. На нинішньому етапі розвитку суспільства принципово нова політика України спрямована на входження нашої держави до європейської співдружності. Інтеграційні та економічні процеси створюють передумови для формування ефективної концепції освіти, що зумовлено потребами практики та вдосконаленням вітчизняної педагогічної освіти стосовно її відповідності вимогам Європейського освітнього простору (Марченко, 2019).

Нині впроваджується ідеологія освіти, провідною стратегією якої є орієнтація на розвиток особистості школяра. Круцевич (2017) розглядає фізичну культуру особистості як процес опанування духовними і матеріальними цінностями фізичної культури суспільства (знання, уміння, навички виховної, освітньої, оздоровчої, рекреаційної діяльності) для подальшого використання в процесі самовдосконалення, і, як результат, – рівень фізичного і духовного здоров'я, яке людина змогла поліпшити, вдосконалити для забезпечення повноцінної біологічної, соціальної і духовної життєдіяльності.

Сьогодні накопичено значний науково-теоретичний досвід щодо структури і функцій фізичної культури особистості, обґрунтовано освітній компонент фізичної культури школярів, принципи формування та зміст фізичної культури особистості (Круцевич, Марченко, 2008; Москаленко, 2009-2020; Булгаков, 2014); глибоко висвітлені теоретико-методологічні основи

спеціальної фізкультурної освіти (Платонов, 1996; Шкрібтій, 2004; Степанченко, Бріскін, Матвійчук, 2018); формування ціннісних орієнтацій фізичної культури і спорту (Марченко, 2010; Сайнчук, 2012; Кенсичка, 2018).

Сприятливі умови для формування особистості фізичної культури створюються у підлітковому віці. В результаті перебудови організму на основі самопізнання підлітки вибудовують взаємини з дорослими та однолітками. Саме в цей період дитина відкриває для себе внутрішній світ, своє «Я», формується її світогляд, упорядковується система цінностей, здійснюється усвідомлення своєї індивідуальності. Отже, формування особистості фізичної культури у підлітковому віці є основним завданням.

Формування фізичної культури особистості стало пріоритетним напрямом галузі фізичної культури і спорту. В Україні у 2020 році був прийнятий новий Державний стандарт базової середньої освіти, в якому зазначається необхідність формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання, усвідомлення значення рухової активності для покращення стану здоров'я, розширення рухового досвіду через формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом.

Відповідно до сучасних вимог вітчизняної педагогічної освіти наявні суперечності між усвідомленням необхідності формування фізичної культури особистості згідно із сучасною концепцією

освіти та її реалізацією у практичній діяльності закладів освіти. Тому актуалізується проблема пошуку і теоретичного обґрунтування інноваційних підходів до формування особистої фізичної культури дітей середнього шкільного віку.

Гіпотеза дослідження припускає, що аналіз наявного досвіду в сфері розвитку індивідуальної фізичної культури дозволить розробити інноваційні підходи щодо формування фізичної культури особистості школярів враховуючи сучасні вимоги суспільства.

Мета – на основі аналізу наукової літератури узагальнити досвід формування особистої фізичної культури школярів для формування цінностей фізичної культури та їх подальшого використання в процесі самовдосконалення.

Матеріал і методи. Дослідження проводяться в Університеті Григорія Сковороди в Переяславі. У ході дослідження використано такі методи: аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури та документальних матеріалів, метод системного аналізу.

Результати та дискусія. У теорії фізичного виховання існують певні підходи щодо трактування поняття «фізична культура особистості». Так, Віленський, Соловйов (2001) дають визначення «фізична культура особистості» як соціально-детермінованої сфери загальної культури людини, що являє собою якісний системний динамічний стан, що характеризується певним рівнем спе-

ціальної освіченості, фізичної досконалості, мотиваційно-ціннісних орієнтацій та соціально-духовних цінностей, набутих в результаті виховання й інтегрованих у фізкультурно-спортивній діяльності, культурі способу життя, духовності та психофізичному здоров'ї.

За результатами досліджень Кострової (2007) визначено, що фізична культура особистості являє собою цілісну, системно організовану і особистісно обумовлену характеристику людини як суб'єкта фізкультурно-спортивної діяльності, що адекватна її меті та змісту і забезпечує її практичну реалізацію. Зміст фізичної культури особистості складають мотиваційний, інформаційний, фізичний й операційний компоненти, які у своїй взаємодії забезпечують її розвиток і функціонування. Необхідною зовнішньою умовою розвитку фізичної культури особистості є проблемні ситуації, що виникають у фізкультурно-спортивній діяльності.

Круцевич (2017) визначає фізичну культуру індивіда як процес оволодіння людиною знаннями, вміннями та навичками видів діяльності (виховної, освітньої, оздоровчої, рекреаційної), що стосується вже наявних цінностей фізичної культури.

Ученими (Матвєєв, 2008; Томенко, 2012) зазначається, що включення фізичної культури в конструкцію особистості не може відбутися тільки на основі «модернізації» фізичного виховання.

Відповідно до сучасних викликів освіти, необхідні принципово нові концепції і теорії, в основі яких буде представлений індивід в єдності свого біологічного, психічного і соціального розвитку. Орієнтація ж тільки на існуючі положення теорії фізичного виховання, що розкривають тільки предметну область виховання фізичних якостей (розвитку фізичних кондицій) і навчання фізичним вправам, не є достатньою

ні для розвитку самого феномена фізичної культури, ні для формування фізичної культури.

Прояв фізичної культури особистості вбачається в трьох напрямках: визначає здібність до саморозвитку, забезпечує її прагнення до творчого самовдосконалення; основа самодіяльного ініціативного самовираження, прояв творчості у використанні засобів фізичної культури; відображає творчість особи, спрямовану на відносини, що виникають в процесі фізкультурно-спортивної діяльності (Карпушко, Приходько, Лубишева, 1993; Гончар, 2015).

Головною метою функціонування системи фізичної культури є людина, особистість в її цілісності і багатоосязності, як вища цінність освіти і культури. Системоутворюючим фактором, що об'єднує всі компоненти фізичної культури виступає діяльність, спрямована на фізичну досконалість. Фізкультурна діяльність, пов'язана із засвоєнням, вдосконаленням, підтриманням і відновленням цінностей у сфері фізичного вдосконалення по самореалізації духовних і фізичних сил людини, і буде тією загальною основою, що визначатиме формування фізичної культури людини в її тілесно-духовній єдності, при об'єднанні її різних форм і видів. Саме в процесі цієї діяльності формується людина і в культурному відношенні, оскільки дійсним змістом культури (в тому числі, і фізичної) є її розвиток – в сукупності утворюючих його відношень, сил, здатностей, потреб та ін. Цінність всієї сукупності показників визначається досягнутим рівнем розвитку самої людини, її особистості (Maslow, 1943; Маєвський, 2016).

На думку вітчизняних учених (Сутула, Бондар, Васьков, 2009; Марченко, 2018; Круцевич, Марченко, Дедух, 2021), система фізичного виховання стане ефективною лише тоді, коли будуть створені максимально сприятливі

умови для розкриття і розвитку фізичних, духовних і моральних якостей школярів.

Для формування цінностей особистої фізичної культури учнів необхідні відповідні умови організації фізичного виховання і визначення його значущого статусу й іміджу в суспільстві. Одним із головних принципів формування особистої фізичної культури учнів є принцип пріоритету потреб, мотивів та інтересів особистості, що передбачає побудову системи фізичного виховання в цілому і окремих програм з урахуванням індивідуальних і групових, соціальних і духовних потреб людей, а також формування та осмислення поняття «індивідуальна фізична культура» за допомогою занять з фізичного виховання та мотивації до занять фізичною культурою (Ільченко, 2011; Булгаков, Саранча, Кафтanova, Домбровська, 2019).

Як свідчать дослідження Круцевич, Імас, Марченко (2018), Марченко (2019), підліткам притаманні специфічні фізіологічні, психологічні, пізнавальні, культурно-освітні й інші властивості та риси характеру, які перебувають у стані формування та становлення. Тому саме в цей період спеціалістам галузі фізичної культури слід звернути увагу на формування мотивації до занять з фізичного виховання, доносити інформацію про користь фізичних вправ та формувати індивідуальну фізичну культуру на заняттях з фізичного виховання та позакласній роботі.

На думку Почечури (2004), Кутек (2013), Дедух (2021), формування цінностей фізичної культури в учнівській молоді буде успішним у випадку реалізації наступних умов: підвищення рівня теоретичної підготовленості, наявності свідомої потреби у заняттях фізичною культурою та спортом, належного рівня соматичного здоров'я і фізичної підготовленості за рахунок система-

тичної спеціально організованої рухової активності, яка відповідає інтересам і мотивам занять сучасної молоді.

Дослідниками Огнистою, Огнистим (2013) у рамках формування особистої фізичної культури учнів початкової школи запропоновано використання різноманітних форм фізичного виховання, провідними серед яких були інтегровані заняття, відкриті уроки, сюжетні заняття; широкий перелік засобів фізичного виховання, в тому числі для формування фізкультурних знань, засобів формування психічного здоров'я учнів; різні методи і методичні прийоми навчання, які можуть використовувати вчителі. Автори зауважують, що при формуванні особистої фізичної культури важливою є підготовленість та професійна компетентність учителя, а також діяльність самих учнів, яка виражається в осмисленні сприйнятого, самостійному пошуку раціональних способів виконання вправи, організації самоконтролю і самооцінки, колективному обговоренні з педагогом і товаришами питань, що виникли, регулюванні емоційних проявів.

Спільні риси моделі формування фізичної культури особистості підлітків виявлено у дослідженнях Мцхе (2009). Автором запропонована модель, яка включає в себе такі механізми її реалізації, як: система урочних форм виховання; система педагогічного керівництва шляхом впровадження позаурочних форм фізичного виховання; інтеграція предметного змісту; спрямований розвиток школярів і збереження їх здоров'я; розвиток знань, умінь, компетентностей з фізичного саморозвитку; розвиток умінь з активного відтворення особистої фізичної культури; систематична діагностика компонентів фізичної культури особистості тощо.

Науковець зазначає, що формування фізичної культури осо-

бистості підлітків буде ефективним, якщо:

- забезпечити опору на формування базових знань у сфері фізичної культури як основи формування внутрішніх умов (установок, потреб, здібностей) для розвитку самостійності і саморозвитку через механізми самопізнання, рефлексії і цілепокладання у фізкультурній діяльності;

- будуть створені умови для навчання і оздоровлення шляхом активізації рухової діяльності як основи формування здорового способу життя, підвищення резервних можливостей організму;

- розробити та реалізувати теоретичну модель діяльності закладу освіти із формування фізичної культури особистості із залученням усіх учасників навчально-виховного процесу;

- визначити зміст, програму діяльності і структурну складову процесу формування фізичної культури особистості;

- забезпечити побудову освітнього процесу з урахуванням індивідуальних особливостей школярів (Мцхе, 2009).

Сучасний етап розвитку освіти в Україні характеризується суттєвими перетвореннями, пов'язаними із запровадженням нових державних стандартів, які ґрунтуються на використанні компетентнісного та інтегрованого підходів у навчанні. Відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти (2020), в освітній галузі «Фізична культура» передбачено формування психічної та соціально-психологічної сфер особистості засобами фізичного виховання, що і відображає фізичну культуру особистості школяра. Стандартом визначено, що результатами успішного засвоєння змісту фізкультурної галузі є те, що учень систематично займається фізичними вправами та розуміє значення фізичних вправ у становленні особистості; проявляє волю якості та розвиває когнітивні властивості у

процесі фізичного виховання; моделює власну рухову діяльність для фізичного самовдосконалення; усвідомлює цінності фізичної культури для дотримання здорового способу життя та розвитку умінь регулювати власний психоемоційний стан засобами фізичного виховання.

Імплементация положень Державного стандарту вимагає пошуку сучасних підходів до формування особистісної фізичної культури школярів, які повинні мати комплексний характер та враховувати вимоги щодо формування ключових компетентностей учнів.

Процес формування фізичної культури особистості має спиратися на такі групи умов, що є структурними елементами індивідуальної фізичної культури:

- мотиваційні – пов'язані зі стимулюючими факторами формування фізичної культури особистості: урахування потреб та інтересів учнів; включення школярів у змагальну діяльність та використання її мотиваційного потенціалу, орієнтація на особисте самовдосконалення, здоровий спосіб життя;

- методичні – пов'язані з технологією викладання предмета «Фізична культура» і полягають у програмно-цільовому підході й оптимальній організації фізкультурно-оздоровчої роботи;

- організаційні – базуються на обох підходах і містять: підтримку адміністрації і педагогічного колективу школи, установлення контактів з випускниками, моніторинг сформованості фізичної культури особистості учнів, зміст навчальної програми з фізичної культури.

Сучасним підходом успішного формування фізичної культури особистості є реалізація наступних положень:

- системність педагогічних впливів на формування особистості, збалансованість їх частин;
- реалізація діяльнісного під-

ходу протягом всього періоду навчання з урахуванням індивідуальних особливостей учнів на основі постійного і активного розвитку їх ініціативності і творчості;

- збагачення когнітивного, емоційно-вольового, діяльнісного компонентів особистої фізичної культури;

- актуалізація фізичної культури як фактору становлення особистості і формування у цьому зв'язку потребно-мотиваційної сфери;

- єдність фізичного виховання з громадянським, трудовим, економічним, моральним, естетичним вихованням;

- спрямований розвиток навичок, умінь, знань і компетент-

ностей для забезпечення процесу фізичного самовизначення, самоактуалізації, самовиховання, саморозвитку і самовдосконалення та побудови індивідуальної траєкторії розвитку особистості.

Таким чином, можна дійти висновку, що розвиток сучасного суспільства характеризується увагою до світу особистості, персоналістичними тенденціями в культурі в цілому, і в освіті, зокрема. Сутність сучасного педагогічного мислення полягає у перегляді системи цінностей і пріоритетів, які передбачають розвиток особистості, створення умов для її самореалізації, в тому числі засобами фізичної культури. Питання, що стосуються формуван-

ня фізичної культури особистості, сьогодні активно досліджуються фахівцями галузі, які запропонували визначення поняття, окреслили концептуальні підходи, встановили напрями та умови, за яких цей процес успішно реалізується. У той же час, існує потреба пошуку інноваційних підходів до формування фізичної культури особистості з урахуванням сучасних вимог системи освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають в подальших наукових пошуках ефективних засобів і методів формування фізичної культури особистості.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує конфлікту інтересів.

Література

1. Булгаков О., Саранча М., Кафтанова Т., Домбровська О. Характеристика педагогічної технології формування особистісної фізичної культури учнів загальноосвітніх шкіл. Фізична культура, спорт та здоров'я нації. 2019. Вип. 8. С. 323-329.
2. Булгаков О.І. Формування фізичної культури особистості учнів засобами фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі навчального дня: дис. ... канд. наук фіз. виховання та спорту: 24.00.02. Х., 2014. 227 с.
3. Виленский М.Я., Соловьев Г.Г. Основные сущностные характеристики педагогической технологии формирования физической культуры личности. Теория и практика физической культуры. 2001. № 3. С. 2-9.
4. Гончар Г.І. Концептуальні підходи у поясненні нового вектору формування особистої фізичної культури студентів у процесі неспеціальної фізкультурної освіти. Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт. 2015. Вип. 18. С. 43-47.
5. Дедух М.О. Гендерний підхід до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді у процесі фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту / Національний університет фізичного виховання і спорту України. К., 2021. 280 с.
6. Ільченко А.І. Ціннісне ставлення особистості до різних складових фізичної культури. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнів-

References

1. Bulhakov O., Sarancha M., Kaftanova T., Dombrovska O. (2019). Characteristics of pedagogical technology of formation of personal physical culture of secondary school students. Fizychna kultura, sport ta zdorovia natsii, Vyp. 8: 323-329. (In Ukrainian).
2. Bulhakov O.I. (2014). The formation of the physical culture of the personality of students by means of physical culture and health activities in the mode of the school day: dys. ... kand. nauk fiz. vykhovannia ta sportu: 24.00.02. Kharkiv. (In Ukrainian).
3. Vilenskii M.Ya., Solovev G.G. (2001). The main essential characteristics of the pedagogical technology of personality physical culture formation. Teoriya i praktika fizicheskoi kulturi, № 3: 2-9. (In Russian).
4. Honchar H.I. (2015). Conceptual approaches in explaining the new vector of formation of students' personal physical culture in the process of non-specialized physical education. Molodizhnyi naukovyi visnyk Skhidnoieuropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Fizychno vykhovannia i sport, Vyp. 18: 43-47. (In Ukrainian).
5. Diedukh M.O. (2021). Gender approach to the formation of individual physical culture of schoolchildren in the process of physical education: dys. ... kand.nauk z fiz.vykh. i sportu / Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
6. Ilchenko A.I. (2011). Valuable attitude of the individual to various components of physical culture. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia dit-

- ської молоді. 2011. Вип. 15, кн.1. С. 431-438.
7. Карпушко Н.А., Приходько В.В., Лубышева Л.И. Возвращаясь к наследию: физкультурное образование, физкультурная деятельность, школьная физическая культура в аспекте методологического анализа. Теория и практика физической культуры. 1993. № 9. С. 2-7.
 8. Кенсицька І.Л. Формування цінностей здорового способу життя студентів у процесі фізичного виховання: автореф. дис. ... канд. наук з фіз.вих. і спорту: спец. 24.00.02 / НУФВСУ. К., 2018. 22 с.
 9. Кострова Н.Н. Формирование физической культуры школьников на основе спортизации физического воспитания: дис. ... канд.пед.наук: спец. 13.00.01, 13.00.04. Чебоксары, 2007. 183 с.
 10. Круцевич Т., Марченко О. Сформованість цінностей індивідуальної фізичної культури студентів різних відділень ВУЗу. Спортивний вісник Придніпров'я. 2008. № 3-4. С. 103-106.
 11. Круцевич Т., Марченко О., Дедух М. Сучасні підходи до формування індивідуальної фізичної культури учнівської молоді в процесі фізичного виховання. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021. № 2. С. 66-75.
 12. Круцевич Т.Ю., Імас Є., Марченко О.Ю. Гендерні відмінності ієрархічної структури ціннісних орієнтацій школярів різних вікових груп. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. 2018. № 3(43). С.26-35. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-03-26-35>
 13. Кутек Т.Б. Етапи формування фізичної культури особистості Слобожанський науково-спортивний вісник. 2013 № 3. С. 207-210.
 14. Маєвський М.І. Ціннісні орієнтації у сфері фізичної культури і спорту студентів педагогічних спеціальностей: дис. ... канд. наук з фіз.вих. і спорту.: спец. 24.00.02 / Уманський державний педагогічний університет, Умань, 2016. 270 с.
 15. Марченко О.Ю. Теоретико-методологічні основи гендерного підходу до формування аксіологічної значущості фізичної культури школярів: дис. ... докт.наук з фіз.вих. і спорту: спец. 24.00.02 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. К., 2019. 590 с.
 16. Марченко О.Ю. Формування ціннісних категорій особистої фізичної культури студентів у системі вищої освіти: автореферат дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: спец. 24.00.02. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
 17. Марченко О.Ю. Характерні відмінності у виборі факторів здорового способу життя як складових індивідуальної фізичної культури сучасних школярів. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2018. № 6 (68). С. 10-15. DOI:10.15391/sns.v.2018-6.002
 - ei ta uchnivskoi molodi, Vyp. 15, kn.1: 431-438. (In Ukrainian).
 7. Karpushko N.A., Prikhodko V.V., Lubisheva L.I. (1993). Returning to the legacy: physical education, physical education, school physical education in the aspect of methodological analysis. Teoriya i praktika fizicheskoi kulturi, № 9: 2-7. (In Russian).
 8. Kentsytska I.L. (2018). Formation of healthy lifestyle values of students in the process of physical education: avtoref. dys. ... kand. nauk z fiz.vykh. i sportu: spets. 24.00.02 / NUFVVSU. Kyiv. (In Ukrainian).
 9. Koštrova N.N. (2007). Formation of physical culture of schoolchildren on the basis of sportization of physical education: dis. ... kand.ped.nauk: spets. 13.00.01, 13.00.04. Cheboksari. (In Russian).
 10. Krutsevych T., Marchenko O. (2008). Formation of values of individual physical culture of students of different departments of the university. Sportyvnyi visnyk Prydniprovia, №3-4: 103-106. (In Ukrainian).
 11. Krutsevych T., Marchenko O., Diedukh M. (2021). Modern approaches to the formation of individual physical culture of schoolchildren in the process of physical education. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu, №2: 66-75. (In Ukrainian).
 12. Krutsevych T.Iu., Imas Ye., Marchenko O.Iu. (2018). Gender differences in the hierarchical structure of value orientations of schoolchildren of different age groups. Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspil'stvi, №3(43): 26-35. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2018-03-26-35> (In Ukrainian).
 13. Kutek T.B. (2013). Stages of formation of the individual physical culture. Slobozhanskyi naukovosporthyvnyi visnyk, №3: 207–210. (In Ukrainian).
 14. Maievskiy M.I. (2016). Value orientations in the field of physical culture and sports of students of pedagogical specialties: dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. i sportu.: spets. 24.00.02 / Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet, Uman. (In Ukrainian).
 15. Marchenko O.Iu. (2019). Theoretical and methodological foundations of the gender approach to the formation of the axiological significance of physical culture of schoolchildren: dys. ... dokt. nauk z fiz.vykh. i sportu: spets. 24.00.02 / Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
 16. Marchenko O.Iu. (2010). Formation of value categories of personal physical culture of students in the system of higher education: avtoreferat dys. ... kand. nauk z fiz. vykh. i sportu: spets. 24.00.02. Dnipropetrovsk. (In Ukrainian).
 17. Marchenko O.Iu. (2018). Characteristic differences in the selection of healthy lifestyle factors

18. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры. 3-е изд., перераб. и доп. М.: Физкультура и Спорт, СпортАкадемПресс; 2008. 544 с.
19. Москаленко Н., Полякова А., Торбанюк Г. Интегрированное навчання у фізичному вихованні дітей молодшого шкільного віку. Вісник Прикарпатського університету. Фізична культура. 2019. Вип. 31. С. 90-97.
20. Москаленко Н., Яковенко А., Овчаренко С., Сидорчук Т. Організаційно-педагогічні умови забезпечення якості фізичного виховання школярів. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2020. № 2(76). С. 7-23.
21. Москаленко Н.В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. ... докт. наук з фіз. вих і спорту: спец. 24.00.02 / НУФВСУ. К., 2009. 42 с.
22. Мцхе Б.А. Организация процесса формирования физической культуры личности умственно одаренных детей среднего школьного возраста: автореф. дис. ... канд.пед.наук: спец. 13.00.04. Майкоп, 2009. 30 с.
23. Огниста К., Огнистий О. Формування особистісної фізичної культури першокласників на уроках. Нова педагогічна думка. 2013. № 4. С. 166-170.
24. Платонов В.М. Основні напрямки вдосконалення системи підготовки в олімпійському спорті. Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні: Матеріали 2-ї всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ-Луцьк. 1996. С. 326 - 330.
25. Почечура Н.Н. Формирование физической культуры личности учащихся сельских школ: автореф. дис. ... канд.пед.наук: спец. 13.00.01, 13.00.04. Калининград, 2004. 23 с.
26. Про затвердження Державного стандарту базової середньої освіти: постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
27. Саїнчук М.М. Формування ціннісних орієнтацій в сфері фізичної культури і спорту учнів старших класів в процесі фізичного виховання: дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: спец. 24.00.02 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. К., 2012. 247 с.
28. Степанченко Н.І., Бріскін Ю.А., Матвійчук Т.Ф. Модель системи професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. 2018. as components of individual physical culture of modern schoolchildren. Slobzhanskyi naukovosporyvnyi visnyk, №6 (68): 10–15. (In Ukrainian).
18. Matveev L.P. (2008). Theory and methodology of physical culture. 3-e izd., pererab. i dop. M.: Fizkultura i Sport, SportAkademPress. (In Russian).
19. Moskalenko N., Poliakova A., Torbaniuk H. (2019). Integrated training in physical education of children of primary school age. Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Fizychna kultura, Vyp. 31: 90 – 97. (In Ukrainian).
20. Moskalenko N., Yakovenko A., Ovcharenko S., Sydorhchuk T. (2020). Organizational and pedagogical conditions for ensuring the quality of physical education of schoolchildren. Slobzhanskyi naukovosporyvnyi visnyk, №2(76): 7 – 23. (In Ukrainian).
21. Moskalenko N.V. (2009). Theoretical and methodological principles of innovative technologies in the system of physical education of younger schoolchildren: avtoref. dys. ... dokt. nauk z fiz. vykh i sportu: spets. 24.00.02 / NUFVVSU. Kyiv. (In Ukrainian).
22. Mtskhe B.A. (2009). Organization of the process of formation of physical culture of the personality of mentally gifted children of middle school age: avtoref. dis. ... kand.ped.nauk: spets. 13.00.04. Mai-kop, 2009. 30 s. (In Russian).
23. Ohnysta K., Ohnysty O. (2013). Formation of personal physical culture of first graders in lessons. Nova pedahohichna dumka, № 4: 166–170. (In Ukrainian).
24. Platonov V.M. (1996). The main areas of improvement of the training system in Olympic sports. Kontseptsiia pidhotovky spetsialistiv fizychnoi kultury v Ukraini: Materialy 2-i vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv-Lutsk. (In Ukrainian).
25. Pochechura N.N. (2004). Formation of the physical culture of the personality of students of rural schools: avtoref. dis. ... kand.ped.nauk: spets. 13.00.01, 13.00.04. Kaliningrad. (In Russian).
26. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu bazovoi serednoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 30 veresnia 2020 r. № 898. <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standativ-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> (In Ukrainian).
27. Sainchuk M.M. (2012). The formation of value orientations in the field of physical culture and sports of high school students in the process of physical education: dys. ... kand. nauk z fiz. vykhovannia i sportu: spets. 24.00.02 / Natsionalnyi universytet fizychnoho vykhovannia i sportu Ukrainy. Kyiv. (In Ukrainian).
28. Stepanchenko N.I., Briskin Yu.A., Matviichuk T.F. (2018). Model of the system of professional train-

- Вип. 154(2). С. 74-79.
29. Сутула В.О., Бондар Т.С., Васьков Ю.В. Формування фізичної культури особистості – стратегічне завдання фізкультурної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів. Слобожанський науково-спортивний вісник. 2009. № 1. С. 15-21.
30. Теорія і методика фізичного виховання: підручник для студентів вищих навчальних закладів фізичної культури і спорту: в 2 т. / За ред. Т.Ю. Круцевич. К.: Олімпійська література, 2017.
31. Томенко О.А. Неспеціальна фізкультурна освіта учнівської молоді: теорія і методологія: монографія. Суми: Вид-во МакДен; 2012. 276 с.
32. Шкреттій Ю.М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в країні. Актуальні проблеми фізичної культури і спорту. 2004. №4. С. 5-11.
33. Maslow A.H. A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*. 1943. Vol. 50. P. 370-396.
- ing of physical culture and sports specialists in institutions of higher education. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: Pedahohichni nauky. Fizychnye vykhovannia ta sport*, Vyp. 154(2): 74-79. (In Ukrainian).
29. Sutula V.O., Bondar T.S., Vaskov Yu.V. (2009). Formation of physical culture of the individual is a strategic task of physical education of students of general educational institutions. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*, № 1: 15-21. (In Ukrainian).
30. Theory and methodology of physical education (2017): *pidruchnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv fizychnoi kultury i sportu: v 2 t. / Za red. T.Iu. Krutsevych. K.: Olimpiiska literatura*. (In Ukrainian).
31. Tomenko O.A. (2012). Non-special physical education of students: theory and methodology: *monohrafiia*. Sumy: Vyd-vo MakDen. (In Ukrainian).
32. Shkrebtiy Yu.M. (2004). Directions of reforming the system of physical education and sports in the country. *Aktualni problemy fizychnoi kultury i sportu*, №4; 5-11. (In Ukrainian).
33. Maslow A.H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, Vol. 50: 370-396.

Пангелова Наталія

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав,
вул. Сухомлинського 30, 08400, Україна
e-mail: kafedra.tmfvis@ukr.net, тел. +380979227234
<https://orcid.org/0000-0002-4846-3907>

Москаленко Дмитро

Університет Григорія Сковороди в Переяславі, м. Переяслав,
вул. Сухомлинського 30, 08400, Україна